

ЕКОЛОГО-ОРІЄТОВАНИЙ КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

*О. О. Павленко¹, к.е.н., доцент кафедри управління,
В. В. Мартинець², к.е.н., старший викладач кафедри управління,
С. М. Рибальченко³, к.е.н., асистент кафедри управління,*

*¹⁻³Сумський державний університет,
Вул. Римського-Корсакова, 2, 40007, м. Суми, Україна;*

У статті проаналізований науково-методичний підхід до урахування екологічної складової при формуванні об'єднаних територіальних громад. Особливої уваги надано розробці кластерного підходу до розвитку території.

Ключові слова: кластер, еколого орієнтований підхід, територія, регіон, економічний розвиток, інвестиції.

DOI: 10.21272/1817-9215.2018.1-08

ВСТУП

В сучасних умовах економічного розвитку України однією з ключових реформ є децентралізація. Основна мета якої полягає у передачі частини адміністративних повноважень та фінансових ресурсів з вищого рівня державного управління на регіональний рівень. Механізмом формування конкурентоспроможності регіону на даному етапі децентралізації є створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Економічний ефект ОТГ залежить від багатьох чинників, а саме: збільшення обсягів виробництва товарів та послуг, сприятливого бізнес-середовища на регіональному рівні, реалізації ефективних інвестиційних та інноваційних проектів. Дієвим інструментом соціально-економічного розвитку ОТГ можуть стати кластери. Актуальність даного дослідження підтверджується Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року «запровадження різноманітних інструментів та механізмів стимулювання місцевого економічного розвитку (кластерів, національних проектів, механізму державно-приватного партнерства тощо), утворення нових підприємств, що орієнтуються на місцеві джерела сировини, задовольняють насамперед потреби внутрішнього ринку»[1].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є розробка еколого-орієнтованого підходу до розвитку об'єднаних територіальних громад. Визначення основних факторів, що впливають на формування кластерів окремих територій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначення кластера було здійснено Європейською комісією у 2008 р. та пов'язувалося лише з конкурентоспроможністю та інноваціями. Так, зокрема, в системному документі Єврокомісії “Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637” (“Концепт кластерів і кластерної політики та їх роль для конкурентоспроможності й інновацій”) зазначається, що кластери є “групами

незалежних підприємств-ініціаторів (малих, середніх і великих), а також науково-дослідницьких організацій, які задіяно в певному секторі чи регіоні. Їх діяльність скерована на розвиток інноваційної активності шляхом стимулювання інтенсивної взаємодії, спільного використання ресурсів, обміну знаннями та досвідом, а також ефективного сприяння передачі технологій, мереж і поширення інформації серед підприємств, що входять до кластера”[2].

Кластер доцільно розглядати як синергію бізнесу, влади та науки. Бізнес займає провідну роль в цій системі. Не менш важливою умовою існування кластеру - географічна концентрація. Тобто на певній території є природно виникненні умови, такі як клімат або скупчення представників бізнесу, котрі сприяють розвитку регіону. Разом з вище вказаним кластер повинен мати чіткі границі своїх компетенцій, тобто необхідно визначити його smart-спеціалізацію. Така кластерна модель розвитку регіональної економіки активно і ефективно використовується в ЄС, США, Японії, Сінгапурі та інших країнах[3].

Кластерна політика на практиці реалізується у розробці кластерної стратегії. Кластерна стратегія розробляє рішення (пріоритети) в області організації кластерів та мережевої співпраці, що визначають конкретні заходи для досягнення соціально-економічних цілей розвитку регіону та забезпечення його конкурентоспроможності[4].

Нами пропонується розглядати розвиток кластеру на основі визначення синергетичного ефекту від вкладення інвестицій в наукові розробки (x_1), спрямовані на впровадження нових екологоорієнтованих проектів в бізнесі (e_1), а саме використання енергозберігаючих технологій, впровадження нересурсоемного технологічного обладнання та інше, що в свою чергу підвищить ефективність роботи бізнесу (e_2) та сприятиме підвищенню соціального рейтингу та ефективності роботи владних структур (e_3) на даній території. А це в свою чергу підвищить обсяг податкових надходжень, які будуть спрямовані на розвиток інфраструктури та подальших інвестицій у розвиток науки як з боку влади (x_3), так і з боку бізнесу (x_2).

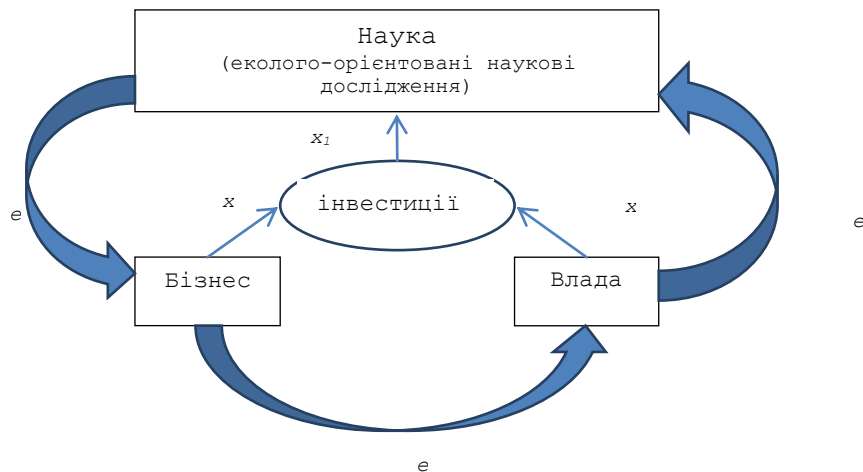

Рисунок 1 – Схема руху еколого-орієнтованих інвестиційних потоків на основі кластерного підходу

Така синергетична взаємодія науки, бізнесу та влади на основі кластерного підходу дає нам підстави розглядати ефективність розвитку об'єднаної

територіальної громади (E) як арифметичну прогресію від інвестицій в розвиток еколого-орієнтованих наукових досліджень (формула 1).

$$\begin{cases} E = f(x_1, x_2, x_3, e_1, e_2, e_3) \\ e_1 = \lim_{x \rightarrow \infty} \sum_{i=1}^x x_i \\ e_2 = e_1 + f(e_1) \\ e_3 = e_2 + f(e_2) \end{cases} \quad (1)$$

де E – ефективність діяльності об'єднаної територіальної громади при впровадженні еколого-орієнтованого кластерного підходу; x_1 – інвестиції в еколого-орієнтовані наукові дослідження, які складаються з самофінансування за рахунок коштів науковців та наукових організацій, коштів підприємств бізнесу та фінансової підтримки влади, грн.; x_2 – інвестиції від підприємств та організацій бізнесу в еколого-орієнтовані наукові дослідження, грн.; x_3 – інвестиції з боку владних структур в еколого-орієнтовані наукові дослідження, грн.; e_1 – ефективність отриманих результатів наукових досліджень (розробка нових еколого-орієнтованих технологій для бізнесу); e_2 – ефективність результатів діяльності бізнесу від впровадження еколого-орієнтованих технологій (отримання прибутку від виробництва нересурсоємної, екологічно-чистої та конкурентоспроможної продукції, поповнення бюджету податковими надходженнями); e_3 – ефективність результатів діяльності влади (перерозподіл фінансових надходжень на розвиток інфраструктури ОТГ та подальше еколого-орієнтоване наукове фінансування).

Необхідність використання синергетичного ефекту в даному дослідженні обумовлюється тим, що за допомогою синергетики вчені спробували описати, пояснити і навіть передбачити поведінку динамічних систем здатних до самоорганізації [5, с. 149]. Як зазначив Г.Ферстер, необхідною умовою самоорганізації систем є її стан постійного контакту і взаємодії з тим, що оточує [6, с. 116]. За словами Цикіна В.О., відкритість системи є необхідною, але не достатньою умовою для її самоорганізації [7, с. 49]. Також він зазначив, що самоорганізація та розвиток відкритої системи є наслідком саме її нестійкості, яка досить часто є умовою стабільності та динамічного розвитку [7, с. 50]. Окрім того самоорганізація завжди пов'язана з взаємодією всіх елементів системи, інколи навіть хаотичною [7, с. 7, 51].

Слід зазначити, що сучасна наука розглядає розвиток території з позиції збалансованого соціо-еколого-економічного підходу. При цьому необхідно зазначити, що основною складовою має бути саме еколого-орієнтована компонента, що забезпечить стійкість системи в цілому. Оскільки в разі розвитку лише економічної та соціальної складових не можливе довготривале функціонування системи [8]. У зв'язку з тим, що екологічна політика України реалізується на трьох рівнях управління: національний, регіональний і місцевий, необхідно визначити функції та інструменти впливу на розвиток соціо-еколого-економічних систем. А сталий розвиток країни і окремих її регіонів залежить від урахування екологічного чинника у всіх секторах життєдіяльності суспільства. Особливо це стосується формування обсягів надходження та перерозподілу фінансових потоків на екологоорієнтовані заходи.

На рисунку 2 наведено співвідношення джерел, обсягів надходження та перерозподілу еколого-орієнтованих інвестицій по Сумській області за 2012-2017 р.р.

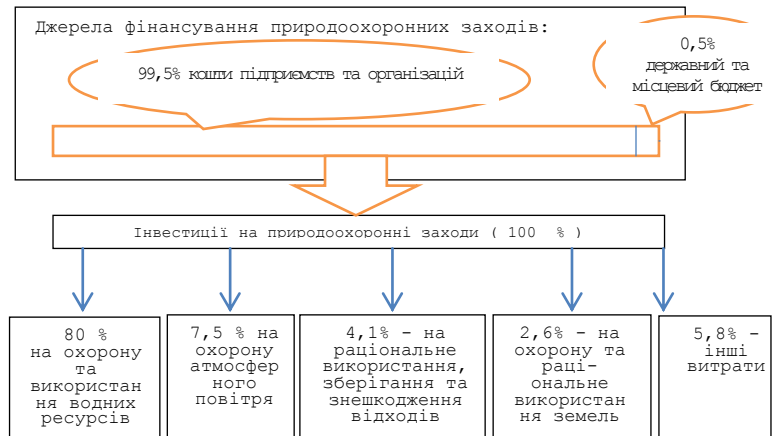

Рисунок 2 – Співставлення усереднених обсягів надходжень та перерозподілу еколого-орієнтованих інвестицій по Сумській області за 2012-2017р.р. [9]

Відповідно до світових стандартів, формування кластерів відбувається у певній послідовності, яка носить рекомендаційний характер для їх потенційних суб'єктів, що становить покроковий алгоритм їх створення. Необхідною умовою повинно стати урахування екологічного підходу в сучасних умовах розвитку ОТГ, а саме:

- 1) визначення одного чи кількох підприємств (підприємств) і розгляд усіх підприємств та організацій, які перебувають вище або нижче в одному ланцюгу з урахуванням їх екодеструктивного впливу;
- 2) визначення організацій та представників бізнесу, які підтримуватимуть кластер наданням спеціальних знань і еколого орієнтованих технологій, інформації, капіталу, інфраструктури, а також організації, що обслуговують суб'єктів кластера;
- 3) аналіз тих державних організацій і відомств, які мають істотний вплив на суб'єктів кластера;
- 4) установлення меж кластера [10].

Вважаємо, що завдання влади при використанні кластерного підходу на певній території – виявити основні кластери, в яких зацікавлена ОТГ, через формування механізму в законодавчому плані, наявного інтелектуального і науково-освітнього потенціалу, матеріально-технічних та інших ресурсів, визначення стратегічних основ розвитку [11].

ВИСНОВКИ

Таким чином еколого-орієнтований кластерний підхід до розвитку ОТГ дозволить вирішити наступні питання:

- забезпечити стабілізацію екологічної ситуації;
- поліпшити стан навколишнього середовища за рахунок екологізації економічної діяльності в рамках структурних перетворень, що забезпечують нову модель господарювання і широке розповсюдження екологічно орієнтованих методів управління;
- вести виробничу діяльність в межах ємкості екосистем на основі масового впровадження енерго- і ресурсозберігаючих технологій, цілеспрямованих змін структури економіки, структури особистого і суспільного споживання.

SUMMARY

The article analyzes the scientific and methodical approach to taking into account the ecological component in the formation of united territorial communities. Particular attention is given to developing a cluster approach to the development of the territory.

Keywords: cluster, ecological oriented approach, territory, region, economic development, investments.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Постанова КМУ від 6 серпня 2014 р. 385 «Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP140385?an=226&q>
2. Кластерна політика європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/...D=1&Image_file_name=PDF/EkUk_2013_2_9.pdf
3. Кластерний підхід – двигун розвитку бізнесу та економіки Херсонського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://favoritekherson.co/2017/03/16/klasterniy-pdhd-dvigun-rozvitku-bznesu-ta-ekonomki-hersonskoyi-oblast/>
4. Методологічні засади формування кластерної політики в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-2/doc/1/06.pdf>
5. Аршинов В.И., Князева Е.Н. Московский синергетический форум // Вопросы философии. - 1996. - № 11. - с. 148 - 151.
6. Ферстер Г. О самоорганизующихся системах и их окружении // Самоорганизующиеся системы. - М.: Мир, 1964. - с. 111 - 125.
7. В.А.Цикин. Философские проблемы синергетики. Монография. – Сумы: Изд-во «Слобожанщина», 1997. – 146 с.
8. Расторгуев В.Н. Теория болевых точек планеты как методология политического планирования // Устойчивое развитие. Наука и практика. - № 1. – 2002. – с. 24 – 36.
9. Головне управління статистики у Сумській області / Статистичний щорічник сумської області 2012-2017 рр. – с. 209-231. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sumy.ukrstat.gov.ua/data/130916_shor_15.pdf
10. Ткачук І.Г. Управління фінансами нових виробничих систем: теорія, методологія, практика: монографія / І. Г. Ткачук, С.О. Кропельницька. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2009. – 264 с.
11. Михайліченко Г.І. Формування інноваційних туристичних кластерів як конкурентної переваги розвитку регіону / І.Г. Михайліченко/ Збірник наукових праць "Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2012. - С.341-349. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/myhajlichenko4.htm

Надійшла до редакції 19 червня 2018 р.